

บทนำ

นับตั้งแต่คณะทหารและพลเรือนที่เรียกตนเองว่า "คณะราษฎร" นำโดย พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เข้าทำการยึดอำนาจการปกครองจาก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้วทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจาก ระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นการปกครองที่เรียกว่า "ประชาธิปไตย" แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว อำนาจการปกครองยังมิได้ตกถึงประชาชนพลเมือง แต่อย่างใดใหม่ หากแต่อำนาจนั้นตกอยู่ในกำมือของคณะทหารจนอาจกล่าวได้ว่า ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยหลังจากที่ได้ปฏิบัติ รัฐประหารแล้ว ทหารจะมีการปูพื้นฐาน โดยการถ่ายทอดอำนาจของผู้นำทางการทหารตลอดจนการสืบทอดอำนาจในลักษณะต่าง ๆ เพื่อการครองอำนาจในการปกครองประเทศให้นานที่สุด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยก่อน พ.ศ. 2475 คนไทยยอมรับการสืบทอดอำนาจของผู้นำประเทศ โดยการสืบสายโลหิต ซึ่งมีการสืบทอดอำนาจในลักษณะดังกล่าวมาเป็นเวลานานร้อยปี ต่อมากลุ่มทหาร และพลเรือนที่เรียกตนเองว่า "คณะราษฎร" ไม่ยอมรับว่าการสืบทอดอำนาจลักษณะดังกล่าว เป็นสิ่งที่มีความชอบธรรม หรือถูกต้องอีกต่อไป คณะราษฎรจึงได้ยกเลิก การสืบทอดอำนาจลักษณะนี้เสีย โดยมีความคิดว่า อำนาจที่แท้จริงควรได้รับการยินยอมจากประชาชนจึงได้นำการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย มาใช้ แต่โดยที่ในระบอบนั้นประชาชนยังไม่มีความพร้อมในด้าน การเมือง การปกครองไม่เห็นความสำคัญของอำนาจที่แท้จริงว่าเป็นของประชาชน

ผู้นำที่จะสืบทอดอำนาจทางการเมืองตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะมีอำนาจแผ่บางประการที่ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถเลือกสรรบุคคลที่มีบุคลิกลักษณะและคุณสมบัติที่เหมาะสมมาครองอำนาจทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยตามที่มุ่งหวังไว้ได้ ประกอบกับการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย เป็นรูปแบบที่หยิบยืมมาจากประเทศตะวันตกซึ่งจะต้องมีพื้นฐานการสนับสนุนจากประชาชนเป็นสำคัญ แต่โดยสภาพข้อเท็จจริงรูปแบบการปกครองดังกล่าวถูกนำมาโดยบุคคลกลุ่มน้อย ซึ่งมีการศึกษา และมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงและบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นบุคคลในระบอบราชการ โดยเฉพาะกลุ่มทหาร (คณิน บุญสุวรรณ, 2532 : 186) ผลคือยุคหลังปี พ.ศ. 2475 ทหารก็เข้ามามีบทบาททางการเมือง การปกครองไทยเรื่อยมา การมีบทบาทของทหารปรากฏออกมาในลักษณะของการยึดอำนาจ และถูกยึดอำนาจ บางครั้งก็ประสบความสำเร็จ บางครั้งก็ล้มเหลวเนื่องจากยังมีกลุ่มทหารที่แข็งกล้า เช่น กบฏวรเดช กบฏวังหลวง และกบฏแมนฮัตตัน เป็นต้น และดูเหมือนว่าประชาชนชาวไทยได้ยอมรับอำนาจที่ได้มาโดยการยึดอำนาจจนเกือบจะเป็นประเพณี โดยรัฐบาลทหารที่ปกครองประเทศซึ่งจะถูกคัดค้านจากกลุ่มประชาชนเพียงกลุ่มน้อยที่ต้องการการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงเท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทหารจึงได้เข้าแทรกแซงทางการเมืองเรื่อยมา ทั้งทางตรง เช่น การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีเสียเอง และทางอ้อมเช่นการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก การจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อรองรับอำนาจ เป็นต้น

จากการที่ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองนี้เอง จึงมีผลทำให้การปฏิวัติรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2475 ไม่บรรลุผลตามเป้าหมายและเจตนารมณ์ที่ได้ตั้งไว้ กล่าวคือ กลุ่มคนในคณะราษฎรอาจมีความเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง แต่ก็มีคนอีกกลุ่มหนึ่งต้องการอำนาจมากกว่า เมื่อสบโอกาสที่จะเข้ากำลังเข้ายึดอำนาจทันทีที่ทำได้กลายเป็นค่านิยมของการได้อำนาจทางการเมืองคือ หากใครมีกำลังก็พยายามเข้ายึดอำนาจบ้างหากสำเร็จก็เป็นผู้นำ หากไม่สำเร็จก็กลาย

เป็นกบฏ ดูประหนึ่งว่าการได้อำนาจ ลักษณะเช่นนี้เป็นความชอบธรรมใน
สังคมการเมืองไทยยุคหลัง พ.ศ. 2475

บางครั้งอำนาจของผู้นำทหารก็ได้มาโดยการเลือกตั้ง เช่น
การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2500 ซึ่งจอมพล ป. เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลและการเลือก
ตั้งปี พ.ศ. 2512 ซึ่ง จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล ทั้งนี้
เพราะกฎหมายรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติที่เปิดช่องให้ทหารเข้ามาครองอำนาจ
และมีลักษณะที่ไม่เป็นประชาธิปไตยนั่นเอง ผลคือนายกรัฐมนตรีที่มาจาก
อาชีพทหารนั้นมักมีสัดส่วนและครองอำนาจมากกว่าพลเรือน จนดูเหมือนว่า
การเลือกตั้งที่มีขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ถึง พ.ศ.
2535 เป็นการเลือกตั้งเพียงรูปแบบเท่านั้น แต่เนื้อหาทหารก็ยังคงเป็น
องค์กรที่มีอิทธิพลที่เข้าครอบงำการเมืองเสมอ

การปฏิวัติรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 โดยกลุ่ม
ทหารที่เรียกตนเองว่า คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือคณะ
"รสช." ที่ได้กระทำต่อรัฐบาลที่ชอบธรรมของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
ก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าสภาพทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของไทยใน
ยุคที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่การปฏิวัติ
รัฐประหารก็ยังคงเกิดขึ้นและสิ่งที่คณะผู้ก่อการ หรือคณะ รสช. ได้กระทำ
คือการพยายามสร้างความชอบธรรมขึ้นมารองรับการครองอำนาจเฉกเช่น
การปฏิวัติรัฐประหารในอดีต โดยการยกเลิกกฎหมายรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.
2521 และยกร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ แต่สิ่งที่เป็นข้อสังเกตก็คือ
สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมไทยได้พัฒนาเปลี่ยนแปลง
ไปจากที่กล่าวมาทำให้คณะ รสช. ได้สร้างบรรยากาศแห่งการรัฐประหาร
ขึ้นใหม่ในการเมืองไทย โดยการประกาศให้มีการเลือกตั้งหรือคืนอำนาจ
ให้แก่ประชาชนภายในระยะเวลา 1 ปี ซึ่งเมื่อพิจารณา โดยผิวเผินแล้ว
ดูเหมือนว่าคณะ รสช. มีเจตนารมณ์ที่ไม่ยึดติดในอำนาจและต้องการคืน
อำนาจให้แก่ประชาชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วจากข้อ
มูลทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ทหารก็ยังคงเป็นกลุ่ม

บุคคลที่ไฝ่ในอำนาจต้องการจะครองอำนาจและสืบทอดอำนาจเพื่อประโยชน์ของกลุ่มทหารและพรรคพวกของตนเองเช่นเดิม สำหรับกลุ่ม ทหารที่เรียกว่า "คณะ รสช." ก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ คณะ รสช. มีพฤติการณ์ในการครองอำนาจหรือสืบทอดอำนาจเพื่อประโยชน์ของกลุ่มพันธมิตรภายใต้รหัส 0143 และ จปร. รุ่น 5 เท่านั้น ซึ่งเป็นการสืบทอดอำนาจในหลายลักษณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเป็นการสืบทอดอำนาจในรูปแบบบางประการที่แตกต่างไปจากการสืบทอดอำนาจของทหารในอดีต โดยอาศัยรัฐธรรมนูญและกลไกทางการเมืองที่ รสช. สร้างขึ้นมาเพื่อปูทางก้าวเข้าสู่อำนาจอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังการเลือกตั้ง(มติชนรายสัปดาห์, 2534 ; 3)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงมีข้อพิจารณาหรือข้ออันควรวิเคราะห์ที่ว่าภายใต้สภาวะการพัฒน์ปัจจุบันทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว คณะ รสช. ได้มีพฤติการณ์ในการสืบทอดอำนาจทางการเมืองอย่างไร จะรักษาอำนาจไว้ได้หรือไม่ และจะมีผลกระทบต่อพัฒนาการเมืองของไทยอย่างไรซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดในตอนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผู้วิจัยต้องการศึกษาดังนี้.-

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการ, วิธีการ ตลอดจนพฤติกรรมในการสืบทอดอำนาจของ รสช. ในแง่มุมต่าง ๆ ตลอดระยะเวลา 1 ปีที่เข้ายึดครองอำนาจ

2. เพื่อศึกษาว่าภายใต้สภาวะการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบัน รสช. จะทำการสืบทอดอำนาจทางการเมืองได้หรือไม่อย่างไร

3. เพื่อศึกษาว่าจะมีปัจจัยทางการเมืองใดบ้างหรือไม่ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการสืบทอดอำนาจของ รสช.

ขอบข่ายการศึกษา

ศึกษาพฤติกรรมการครองอำนาจของ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ในช่วงที่ รสช. ยึดครองอำนาจ ตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 จนถึงการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 รวมระยะเวลา 1 ปี 29 วัน

สมมุติฐานการศึกษา

การศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องนี้ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ดังนี้. -

1. เมื่อผู้ปกครองได้อำนาจมาโดยไม่ชอบธรรมจะพยายามรักษาและสืบทอดอำนาจโดยวิธีการที่ไม่ชอบธรรม
2. ผู้มีอำนาจมีแนวโน้มในการใช้อำนาจเพื่อตนเอง และพวกพ้อง และยังใช้อำนาจเด็ดขาดก็จะใช้อำนาจเพื่อตนเองและพวกพ้องอย่างเด็ดขาดเช่นกัน

นิยามศัพท์

"รสช." หมายถึงกลุ่มบุคคล หรือคณะบุคคลอันประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจ ที่ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินจากรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ซึ่งตามประกาศของ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และฉบับที่ 5 (ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ); 12, 16) ประกอบด้วย

1. พลเอก สุนทร คงสมพงษ์
เป็นประธานคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
2. พลเอก สุจินดา คราประยูร
เป็นรองประธานคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

3. พลเรือเอก ประพัฒน์ กฤษณจันทร์
เป็นกรรมการคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
4. พลอากาศเอก เกษตร วิจารณ์
เป็นกรรมการคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
5. พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์
เป็นกรรมการคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
6. พลเอก อิศระพงศ์ หนูนุกัถิ
เป็นเลขาธิการคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

และเมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2534 แล้ว คณะ รสช. ได้แปรสภาพไปเป็นสภา รสช. ตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 มาตรา 18 ซึ่งบัญญัติว่า "ให้มีสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ประกอบด้วยบุคคลตามประกาศของคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 และประกาศของคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 เป็นกรรมการ"

"การลอบทอดอำนาจ"

ดร.ลิขิต ชีรเวคิน (มติชนรายสัปดาห์, 21 เมษายน 2535 : 32) ได้ให้ความหมายของการลอบทอดอำนาจทางการเมืองว่า "อำนาจเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาการลอบทอดอำนาจของการปกครองผู้ที่เข้าสู่ตำแหน่งอำนาจจะเตรียมปูทางการลอบทอดอำนาจให้กับญาติ หรือพรรคพวก เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะทำให้ลอบทอดนโยบายที่เริ่มไว้" หรือการลอบทอดอำนาจทางการเมืองคือ "การเกาะกุมอำนาจเพื่อความทะเยอทะยานของตนเองและทายาท" แต่การลอบทอดอำนาจตามความเห็นของผู้ศึกษาหมายถึง "การที่กลุ่มทหารเมื่อได้ครองอำนาจก็พยายามรักษาอำนาจโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของตนเองและกลุ่ม โดยไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนอย่างแท้จริง" ซึ่งการลอบทอดอำนาจของ รสช. ได้กระทำใน 3 แนวทางคือ.-

1. การวางรากฐานอำนาจไว้ที่ จปร. รุ่น 5 กลุ่ม 0143
ตระกูล คราประยูร และ หนูนกัคดี
2. บทบัญญัติร่างของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พ.ศ. 2534 ที่เปิดโอกาสให้ รสช. มีอำนาจมากกว่า
กลุ่มอำนาจอื่น ๆ
3. การจัดตั้งพรรคการเมือง และเข้าแทรกแซงพรรคการเมือง
เพื่อเป็นฐานรองรับอำนาจของตนในสภาผู้แทน
ราษฎร

" จปร. 5 " หมายถึง นักเรียนนายร้อย จปร. ที่ศึกษาหลักสูตรเวสบอยด์
รุ่นที่ 5

" 0143 " หมายถึง นายทหารและตำรวจกลุ่มที่มีรหัส 0143 สามัคคี
เพื่อชาติ และราชบัลลังก์ เป็นกลุ่มอำนาจที่สนับสนุนให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ดำรงตำแหน่ง
ผบ.ทบ., - ผบ.สส. และนายกรัฐมนตรีคนที่ 19
ของไทย

" 01 " หมายถึง บรรดานายทหารทั้ง 3 เหล่าทัพ และนายตำรวจ
ที่สำเร็จการศึกษาและเข้ารับราชการในปี พ.ศ.
2501

" 4 " หมายถึง สี่เหล่า อันได้แก่ ทหารบก ทหารเรือ ทหาร
อากาศ และตำรวจ

" 3 " หมายถึง สามโรงเรียน อันได้แก่ โรงเรียนนายร้อย จปร.
โรงเรียนนายเรือ โรงเรียนนายเรืออากาศ

"ความชอบธรรม"

ลิปเซท (Lipset) ให้ความเห็นว่า ความชอบธรรม เป็นผลที่เกิดจากการบรรลุถึงเป้าหมายของระบบการเมืองนั้นเป็นความสามารถของระบบที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งความเชื่อมั่นหมู่ประชาชนว่าสถาบันทางการเมืองที่ดำรงอยู่มีความเหมาะสมที่สุดสำหรับสังคมนั้น (Seymour M. Lipset, 1963; 64) ดังนั้นความชอบธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำรงอยู่ หรือการครองอำนาจทางการเมืองของผู้ปกครอง หรือรัฐบาล แต่ความชอบธรรมในความหมายของผู้ศึกษา หมายถึง การที่ผู้ยึดอำนาจการปกครองซึ่งหมายถึง คณะ รสช. ได้อ้างความชอบธรรมหรืออ้างความชอบธรรมทางการเมืองโดยเฉพาะกติกากาการเมืองที่จัดตั้งขึ้นเอง โดยมีได้รับการเห็นชอบจากประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้นความชอบธรรมของ รสช. จึงมิใช่ความชอบธรรมของประชาชนโดยรวมจึงมีกระแสต่อต้านโค่นล้มอยู่ตลอดเวลา

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ทหารกับการสืบทอดอำนาจทางการเมืองไทย" กรณีศึกษา รสช. เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ Qualitative Approach โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ ค่ายปราศรัย ปรากฏภาพ สำหรับแหล่งที่มาของข้อมูล ได้มาจากการค้นคว้าในท้องสมุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อทำให้เข้าใจรูปแบบ และพฤติกรรมทางการเมืองในการสืบทอดอำนาจของ รสช.

2. ทำให้ทราบว่าภายใต้สภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ
แบบทุนนิยมจะมีผลให้เป็นอุปสรรคต่อการสืบทอดอำนาจ
ของ รสช.
3. ทำให้ทราบว่าการใช้กำลังทหารเป็นฐานอำนาจโดยไม่
คำนึงถึงความชอบธรรมใด ๆ ทางการเมืองจะไม่
สามารถเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมการเมืองไทยได้
อีกต่อไป
4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับบทบาทของ
ทหารในการเมืองไทยต่อไปในอนาคต

การนำเสนอสาระนิพนธ์

การวิจัยเรื่องนี้ มุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรม และเหตุการณ์ในระยะ
ที่ คณะ รสช. ครองอำนาจตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ที่ในวันยึด
อำนาจจนถึงวันที่ 22 มีนาคม 2535 ซึ่งเป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร โดยมีสาระสำคัญจำแนกเป็นบทต่าง ๆ ดังนี้.-

บทที่ 1

บทนำ

กล่าวถึงความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา
วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบข่ายการศึกษา
สมมุติฐานการศึกษา การดำเนินการศึกษาวิจัย
และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

บทที่ 2

กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของทหารในการ
แทรกแซงทางการเมืองไทย ตลอดจนสาเหตุและ
แนวโน้มของทหารที่เข้ามาแทรกแซงทางการเมือง

บทที่ 3 กล่าวถึงสถานการณ์อันเป็นมูลเหตุแห่งการ
รัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534

บทที่ 4 กล่าวถึงการดำเนินงานของ คณะ รสช. ภายหลัง
การรัฐประหาร

บทที่ 5 กล่าวถึงพฤติกรรมในการสืบทอดอำนาจของ รสช.
ในด้านต่าง ๆ ทั้งการทหาร, การเมือง และกฏ-
หมายรัฐธรรมนูญ

บทที่ 6 เป็นบทวิเคราะห์ปัจจัย และผลกระทบที่มีอิทธิพล
ต่อการสืบทอดอำนาจของ รสช.

บทที่ 7 บทสรุปแนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะ